

PM Rotel I (Dnr KS 2021/193)

Nytt utpekande av riksintressen 2021

Remiss från Trafikverket

Remisstid den 23 april 2021

Borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Föredragande borgarrådet Anna König Jerlmyr anför följande.

Ärendet

Trafikverket, tillsammans med andra myndigheter, har den 23 januari 2020 fått ett regeringsuppdrag som innebär att en översyn av landets riksintressen ska göras. Syftet med regeringsuppdraget är att minska omfattningen avseende både antalet anspråk och dessa områdens samlade geografiska utbredning. Trafikverket har i och med detta presenterat ett förslag till nytt utpekande av riksintressen för trafikslagets anläggningar, som har skickats till staden för yttrande.

Syftet med remissen är att inhämta synpunkter kring om Trafikverkets riksintresseanspråk fungerar som planeringsunderlag, för att hantera riksintressen i samhällsplaneringen. Utpekandet utgår från nya kriterier, som beslutats av Trafikverket under 2020.

Trafikverket ska peka ut riksintressen för transporter inom områdena väg, järnväg, sjöfart och luftfart i enlighet med miljöbalkens kapitel 5 – 8. I 3 kap. 8 § miljöbalken anges att avsikten är att skydda områden av riksintresse mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller nyttjandet av anläggningen. Trafikverket pekar dessutom ut anläggningar som är av särskild betydelse för kommunikationer, enligt 3 kap. 8 § miljöbalken, men som inte uppfyller kriterierna för att vara av riksintresse. Det kan handla om anläggningar som är särskilt viktiga ur ett regionalt perspektiv. Det kan också handla om utredningsområden för en framtida anläggning, som bedöms vara för stora för att hävda som område av riksintresse.

Grunden för utpekande är i första hand den fysiska planeringsprocessen och inte den ekonomiska planeringen. Trots detta finns många av planerade och framtida riksintressen i fastställd nationell eller regional plan. Detta innebär att planerade och framtida åtgärder som i dag helt saknar finansiering kan pekas ut som riksintressen. Det ska dock vara rimligt att anta (exempelvis utifrån samhällsekonomiska bedömningar och uppfyllelse av transportpolitiska mål) att anläggningen kan komma att byggas ut i framtiden.

Trafikverkets förslag till nytt utpekande av riksintressen innebär ett större fokus på vägars och järnvägars funktion för det nationella transportsystemet. Det ska också bli en bättre systematik i utpekande av framtida och planerade anläggningar.

Avsikten är även att få ett tydligare fokus på flygplatsernas funktion ur ett systemperspektiv.

Trafikverkets nya riksintresseanspråk innebär även ett antal förändringar jämfört med tidigare som är generella och nationella. Stationer utmed järnväg av riksintresse pekas inte ut som enskilda anläggningar utan ingår i utpekandet av järnvägen. Kombiterminaler och andra anläggningar för tjänster inom järnvägsområdet som ligger i en hamn pekas inte ut, de ingår i anspråket för hamn. Djupa och skyddade områden inom sjöfarten är inte ett kriterium för riksintresse längre varför samtliga dessa har utgått.

Trafikverket ser löpande över sina riksintressen. För vissa anläggningar pågår samtidigt precisering av riksintresse. Då beslut om precisering är fattat kommer den nya avgränsningen att lyftas in i det samlade nationella utpekandet. Bedömningen av Trafikverket är att det nya utpekandet kommer att antas av Trafikverket under hösten 2021.

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden. Stadsledningskontoret, exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret har svarat med ett gemensamt kontorsyttrande. Samråd har även skett med Stockholms Hamn AB.

Stadsledningskontoret, exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret stödjer regeringsuppdraget om en översyn av landets riksintressen, och anför att det är viktigt för stadens utveckling att antalet riksintressen och dess utbredning begränsas. Förvaltningarna är positiva till att ett antal vägar och järnvägar i länet tas bort som riksintressen. Den översyn Trafikverket gör bör, i enlighet med regeringsuppdraget, leda till en minskning av riksintressen både i antal och i utbredning. För framtida anläggningar som inte är fysiskt planerade och där ett genomförande inte är beslutat krävs ett nära och konstruktivt samarbete mellan staden och Trafikverket för att säkerställa genomförandet.

Mina synpunkter

Jag föreslår att borgarrådsberedningen föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Remissen besvaras med hänvisning till vad som sägs i stadens promemoria.
2. Paragrafen justeras omedelbart.

Stockholm den 21 april 2021

ANNA KÖNIG JERLMYR

Bilagor

1. Riksintressen för trafikslagets anläggningar sektorsbeskrivning inklusive kriterier 2020
2. Förteckning över riksintresseanspråk, samrådsversion
3. Förteckning förändringar riksintresseanspråk, samrådsversion

4. Generella funktionsbeskrivningar, samrådsversion

Borgarrådsberedningen tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

Reservation anfördes av borgarråden Karin Wanngård, Emilia Bjuggren och Kadir Kasirga (alla S) och borgarrådet Clara Lindblom (V) enligt följande.

Vi föreslår att kommunstyrelsen beslutar följande.

1. Att i huvudsak godkänna förslaget till remissvar.
2. Att i aktuell översyn ta bort Bromma flygplats som riksintresse.
3. Att därutöver anför följande.

Arbetet med stadsutvecklingsområdet Bromma parkstad behöver inledas. Området kan genom detta omvandlas till en ny stadsdel med bostäder, arbetsplatser, tunnelbana, skolor, förskolor, idrottshallar parker och kultur. Vid en nedläggning av Bromma flygplats möjliggörs 30 000-35 000 bostäder för cirka 70 000 nya invånare, och en stadsdel lika stor som Kungsholmen kan skapas. Även cirka 30 000 arbetsplatser blir möjliga att förlägga i området. Genom nedläggning av flygplatsen möjliggörs byggande också på fler platser runt om i staden. Där inflygning i nuläget begränsar användning och höjd sett till riskfrågor och buller finns det genom nedläggning möjlighet att bygga högre och fler bostäder på fler platser i staden.

För att avveckla Bromma flygplats betydligt tidigare än år 2038 och för att förbereda kommande stadsutveckling inom flygplatsens område behöver riksintresset tas bort.

Kommunstyrelsen

Reservation anfördes av Karin Wanngård, Jan Valeskog och Kadir Kasirga (alla S) och Rashid Mohammed och Sara Stenudd (båda V) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Ersättaryttrande gjordes av Lisa Palm (Fi) med hänvisning till Socialdemokraternas och Vänsterpartiets gemensamma reservation i borgarrådsberedningen.

Remissammanställning

Ärendet

Trafikverket, tillsammans med andra myndigheter, har den 23 januari 2020 fått ett regeringsuppdrag som innebär att en översyn av landets riksintressen ska göras. Syftet med regeringsuppdraget är att minska omfattningen avseende både antalet anspråk och dessa områdens samlade geografiska utbredning. Trafikverket har i och med detta presenterat ett förslag till nytt utpekande av riksintressen för trafikslagets anläggningar, som har skickats till staden för yttrande.

Syftet med remissen är att inhämta synpunkter kring om Trafikverkets riksintresseanspråk fungerar som planeringsunderlag, för att hantera riksintressen i samhällsplaneringen. Utpekandet utgår från nya kriterier, som beslutats av Trafikverket under 2020.

Trafikverket ska peka ut riksintressen för transporter inom områdena väg, järnväg, sjöfart och luftfart i enlighet med miljöbalkens kapitel 5 – 8. I 3 kap. 8 § miljöbalken anges att avsikten är att skydda områden av riksintresse mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller nyttjandet av anläggningen. Trafikverket pekar dessutom ut anläggningar som är av särskild betydelse för kommunikationer, enligt 3 kap. 8 § miljöbalken, men som inte uppfyller kriterierna för att vara av riksintresse. Det kan handla om anläggningar som är särskilt viktiga ur ett regionalt perspektiv. Det kan också handla om utredningsområden för en framtida anläggning, som bedöms vara för stora för att hävda som område av riksintresse.

Grunden för utpekande är i första hand den fysiska planeringsprocessen och inte den ekonomiska planeringen. Trots detta finns många av planerade och framtida riksintressen i fastställd nationell eller regional plan. Detta innebär att planerade och framtida åtgärder som i dag helt saknar finansiering kan pekas ut som riksintressen. Det ska dock vara rimligt att anta (exempelvis utifrån samhällsekonomiska bedömningar och uppfyllelse av transportpolitiska mål) att anläggningen kan komma att byggas ut i framtiden.

Trafikverkets förslag till nytt utpekande av riksintressen innebär ett större fokus på vägars och järnvägars funktion för det nationella transportsystemet. Det ska också bli en bättre systematik i utpekande av framtida och planerade anläggningar. Avsikten är även att få ett tydligare fokus på flygplatsernas funktion ur ett systemperspektiv.

Trafikverkets nya riksintresseanspråk innebär även ett antal förändringar jämfört med tidigare som är generella och nationella. Stationer utmed järnväg av riksintresse pekas inte ut som enskilda anläggningar utan ingår i utpekandet av järnvägen. Kombiterminaler och andra anläggningar för tjänster inom järnvägsområdet som ligger i en hamn pekas inte ut, de ingår i anspråket för hamn. Djupa och skyddade områden inom sjöfarten är inte ett kriterium för riksintresse längre varför samtliga dessa har utgått.

Trafikverket ser löpande över sina riksintressen. För vissa anläggningar pågår samtidigt precisering av riksintresse. Då beslut om precisering är fattat kommer den nya avgränsningen att lyftas in i det samlade nationella utpekandet. Bedömningen av Trafikverket är att det nya utpekandet kommer att antas av Trafikverket under hösten 2021.

Nya riksintressen som föreslås i Stockholms län

Väg

- Skönviksvägen, från Bergs oljehamn till väg 222
- E4.19 Sagoleden
- E20.9 Från trafikplats Vasa till Mälärbron
- E20.8 Från Saltskog V- Mälärbron

Järnväg

- Nynäsbanan, delen till Norviks hamn
- Brodepån
- Blackvreten

Sjöfart

- Norviks hamn
- Bergs Oljehamn

Anläggningar som inte längre bedöms vara av riksintresse i Stockholms län

Väg

- Väg 77, Länsgräns Uppsala län-E18 trafikplats Rösa
- Väg 222, mellan Vikdalsvägen och Gustavsbergsvägen
- Väg 263
- Väg 269
- Väg 275, delen Hjulsta trafplats- korsning med väg 279 (Ulvsunda)
- Väg 277, delen Lidingöbron
- Väg 912

Järnväg

- Saltsjöbanan
- Värtabanan, från östra bangården och söderut
- Roslagsbanan från Täby/Arninge och norrut, Näsbyparksgrenen, Kårstagrenen, Österskårgrenen

Befintliga riksintressen på väg som föreslås vara oförändrade

Framtida vägar

- Förbifart Stockholm
- Trafikplats Hjulsta
- Väg 259 Tvärförbindelse Södertörn
- Östlig förbindelse

Östlig förbindelse beskrivs som ny väg genom östra Stockholm i nord-sydlig riktning som syftar till att förbättra framkomligheten och tillgängligheten. Riksintresset motiveras med: ”vägar som binder samman anläggningar för godstransporter, väglänkar som bidrar till att upprätthålla nationellt viktiga strukturer.”

Befintliga vägar

- Väg 226 Gullmarsplan – Flemingsberg
- Väg 229 Örbyleden
- Väg 275 trafikplats Hjulsta-trafikplats Tureberg (Akallälänken)
- Väg 75 Södra länken
- Anslutning Bromma flygplats (från trafikplats Fredhäll)
- Väg 73 anslutning Norviks hamn
- Södra Hamnvägen, anslutning till Stockholms hamnar, Frihamnen och Värtahamnen
- Väg 222, anslutning till Stockholms hamnar (Stadsgårdshamnen)
- Anslutning till Årsta kombiterminal
- E18 genom Stockholms län
- E20 genom Stockholms län
- E4 genom Stockholms län
- E4 Haga S – Norrtull

Framtida järnvägar

- Ostkustbanan, Tomtebodavägen – Skavstaby
- Västra stambanan, Järna-Flemingsberg-Älvsjö

Befintliga järnvägar

- Anslutning Stockholms hamn (Värtan, Frihamnen)
- Citybanan
- Mälardalsbanan
- Nynäsbanan, Älvsjö – Nynäshamn
- Roslagsbanan, Stockholm – Täby/Arninge
- Stockholms närområde, Älvsjö-Stockholm C-Sundbyberg/Solna

Övrig infrastruktur

- Stockholm – Arlanda flygplats
- Stockholm – Bromma flygplats
- Stockholms hamn
- Norvik hamn
- Kapellskär hamn
- Tomtebodavägen bangård
- Årsta kombiterminal/Älvsjö godsbangård
- Älvsjödepån

Beredning

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, exploateringsnämnden och stadsbyggnadsnämnden, Stadsledningskontoret, exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret har svarat med ett gemensamt kontorsyttrande. Samråd har även skett med Stockholms Hamn AB.

Stadsledningskontoret, exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret

Stadsledningskontorets, exploateringskontorets och stadsbyggnadskontorets gemensamma tjänsteutlåtande daterat den 17 februari 2021 har i huvudsak följande lydelse.

I enlighet med Stockholms stads budget 2021 så ska arbetet fortsätta med att bygga 140 000 klimatsmarta bostäder till år 2030 i funktionsblandade stadsdelar. Många och omfattande riksintressen för transportändamål kan innebära en begränsning mot detta.

Stadsledningskontoret, exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret konstaterar att Stockholm är och ska fortsatt vara en stark tillväxtregion, en attraktiv stad med ett dynamiskt näringsliv som skapar en hög och hållbar tillväxt och ger förutsättningar för en fortsatt god välfärd och ett bra liv i alla delar av Stockholm. Till följd av covid-19 pandemin har flera näringar drabbats hårt i Stockholms stad. Det råder en stor osäkerhet kring vilka långsiktiga effekter pandemin kommer få för stadens näringsliv. Att skapa förutsättningar för att underlätta återhämtningen och tillväxten är därför grundläggande på både kort och lång sikt.

Det finns dock stora utmaningar för bebyggelseutvecklingen som ligger utanför stadens ansvarsområde. Det är begränsningar som kommer till följd av beslut och agerande från stat och myndigheter som till exempel utökade skyddszoner vid vägar och järnvägar, otydlighet gällande riksintressen för väg och järnväg, svårövergripbara miljö kvalitetsnormer för både luft och vatten och orimliga redovisningskrav gällande trafik- och industribuller.

Stadsledningskontoret, exploateringskontoret och stadsbyggnadskontoret stödjer regeringsuppdraget om en översyn av landets riksintressen, utifrån uppdragets syfte att underlätta samhällsplaneringen genom en minskning av riksintressen både i antal och i geografisk utbredning. Klassificeringen riksintresse ger ett mycket starkt skydd, som kan stå i konflikt med nödvändiga utbyggnader och förhindra tillväxt. Omfattande riksintressen riskerar därmed att hindra den planerade stadsutvecklingen i fråga om både bostäder och arbetsplatser.

Kontoren värnar om och vill säkerställa stadens möjlighet till stadsutveckling. Det är viktigt för Stockholms stad att stadsutvecklingen kan fortskrida i enlighet med de program och planer som har tagits fram samt att uppfylla bostads målet om 140 000 bostäder till år 2030 utifrån Stockholms stads budget 2021. Stockholms stad har även omfattande bostadsåtaganden inom ramen för statliga förhandlingar (Stockholmsöverenskommelsen och Sverigeförhandlingen). I enlighet med båda dessa avtal ska Stockholms stad sammanlagt bygga 94 900 bostäder till 2030 respektive 2035. Kontoren vill också lyfta fram betydelsen av att riksintressen inte begränsar framtida möjlighet till ledningsdragningar och utbyggnad av teknisk infrastruktur under mark.

Det är därmed viktigt för stadens utveckling att antalet riksintressen och dess utbredning begränsas. Kontoren är positiva till att ett antal vägar och järnvägar i länet tas bort som riksintressen. Den översyn Trafikverket gör bör, i enlighet med regeringsuppdraget, leda till en minskning av riksintressen både i antal och i utbredning. För framtida anläggningar som inte är fysiskt planerade och där ett genomförande inte är beslutat krävs ett nära och konstruktivt samarbete mellan staden och Trafikverket för att säkerställa genomförandet.

Kontoren vill lyfta fram att det inte alltid är nödvändigt med utpekanden av ett riksintresse med tillhörande riksintresseprecisering för att säkerställa en framtida infrastruktur. Nationella intressen i infrastrukturen för till exempel nya vägar kan säkerställas genom aktiv dialog mellan staden och Trafikverket.

I förslaget till riksintresseprecisering för Östlig förbindelse kan det konstateras att området jämfört med befintligt riksintresse utökas. Kontoren vill framföra att staden upprepade gånger har uppmärksammat Trafikverket på att förslaget innebär långtgående konsekvenser för staden då det försvårar för möjligheten att genomföra planerad stadsutveckling samt uppfylla

bostadsmålet. Omfattningen av riksintresset kräver ovillkorligen ett nära samarbete mellan staden och Trafikverket för att kunna möjliggöra planerad och nödvändig bebyggelse och försörjningsinfrastruktur.

Stockholms stad har i sitt remissvar avstyrkt förslaget till riksintresseprecisering för Östlig förbindelse (KS 6 maj 2020, diarienummer KS 2020/296). Utifrån att den föreslagna riksintressepreciseringen innebär att det inte går att bygga cirka 3500 – 5000 bostäder och 7000 arbetsplatser (vilket motsvarar cirka 135 000 kvadratmeter bruttoarea). Planerad utveckling och pågående verksamhet för Energihamnen, Stockholm Exergi och Stockholms Hamnar riskerar också att påverkas negativt. Detta får stora negativa ekonomiska konsekvenser för Stockholm stad med förlorade exploateringsintäkter på cirka 7,4 – 9,9 miljarder kronor. Kontoren tar i detta yttrande inte ställning till vägen Östlig förbindelse utan enbart till riksintresset och riksintressepreciseringens geografiska utbredning, i enlighet med Trafikverkets förslag.

Stockholms stad och Trafikverket har ett sedan länge upparbetat samarbete. Det pågår ett gemensamt arbete som syftar till att hålla öppet för ett framtida genomförande av Östlig förbindelse samtidigt som stadsutvecklingen i staden kan fortskrida. Detta innebär till exempel att Trafikverket bjuds in till stadens pågående arbete med planer och program inom Norra Djurgårdsstaden. Kontoren vill därför framföra att det finns möjligheter att säkerställa nationella intressen för framtida väginfrastruktur, som Östlig förbindelse och dess funktion, genom ett aktivt samarbete mellan staden och Trafikverket.

Att Arlanda flygplats kan fortsätta att utvecklas är viktigt för näringslivet både i den växande Stockholmsregionen och i hela landet. Kontoren anser därmed att Arlanda flygplats är av stor nationell betydelse och det är därmed logiskt att Trafikverket även fortsättningsvis pekar ut flygplatsen som riksintresse.

Kontoren stödjer vidare Trafikverkets bedömning att Stockholms hamnar utgör en sådan funktion som är av nationellt intresse och därmed riksintresse. Stockholm stad har bidragit aktivt i arbetet med förändrad riksintresseprecisering för Stockholms hamn inom Norra Djurgårdsstaden.

Kontoren är också positiva till att Trafikverket anpassar riksintressena till driftsättningen av den nya godshamnen Stockholm Norvik Hamn. Det gäller såväl själva hamnen som järnvägsanslutningen till Nynäsbanan och farleden Landsort –Norvik som är viktig för att utveckla hållbar sjöfart på inre vattenvägar.

Staden arbetar tillsammans med Trafikverket med att flytta den Östra bangården, vilket är av central betydelse för stadsutvecklingen i Norra Djurgårdsstaden. Det innebär att riksintresset behöver revideras när flytten verkställs.

När det gäller godsflödena i den norra delen av regionen anser kontoren att det är olyckligt att Trafikverket föreslår att väg 77 ska upphöra att vara ett riksintresse. Väg 77 kommer även fortsättningsvis att vara en viktig länk mellan E18 och E4, för de ökande godsflödena till och från Kapellskärs hamn.

Sammanfattningsvis kan kontoren konstatera att Trafikverkets förslag till utpekanden av riksintressen och dess geografiska utbredning även i fortsättningen kommer att innebära en begränsning för stadens möjligheter att utvecklas. Ett omfattande samarbete mellan staden och Trafikverket är en förutsättning för genomförande av planerad stads- och näringslivsutveckling.

Kontoren föreslår kommunstyrelsen att besvara remissen *Nytt utpekande av riksintressen 2021*, med vad som sägs i stadsledningskontorets, exploateringskontorets och stadsbyggnadskontorets gemensamma tjänsteutlåtande.